

Я.М. Дідик (Національний лісотехнічний університет
України, м. Львів, Україна)

ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У ЦАРИНІ ВІДПОЧИНКУ І ТУРИЗМУ

У статті показано, що, враховуючи сучасні тенденції глобалізації, закономірною постас необхідність узгодження української термінології відпочинково-туристичного спрямування з відповідною термінологією, що використовується у міжнародному просторі. Доведено, що практичним результатом розвитку цього процесу є запровадження автентичної української термінології у фінансово-податкову і статистичну звітну документацію.

Ключові слова: сільська місцевість, відпочинок у сільській місцевості, сільський туризм, відпочивальники, літувати.

Літ. 20.

Я.М. Дидык (Национальный лесотехнический
университет Украины, г. Львов, Украина)

ФОРМИРОВАНИЕ УКРАИНСКОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ В ОБЛАСТИ ОТДЫХА И ТУРИЗМА

В статье показано, что учитывая современные тенденции глобализации, закономерно возрастает необходимость согласования украинской терминологии рекреационно-туристического направления с соответствующей терминологией, используемой в международном пространстве. Обосновано, что практическим результатом развития этого процесса является внедрение аутентичной украинской терминологии в финансово-налоговую и статистическую отчетную документацию.

Ключевые слова: сельская местность, отдых в сельской местности, сельский туризм, отдыхающие, летний отдых.

Y.M. Didyk (National Forestry University of Ukraine, Lviv, Ukraine)

SETTING UKRAINIAN TERMINOLOGY IN THE FIELD OF RECREATION AND TOURISM

The article demonstrates that taken into consideration the current trends of globalization, it is natural that the necessity is rising to adjust Ukrainian terminology in the field of recreation and tourism with the related terminology used by the international community. The practical result of this process is the introduction of the authentic Ukrainian terminology into the financial, taxation-related and statistical reports.

Keywords: countryside; recreation in the countryside; rural tourism; vacationers; summer.

Постановка проблеми. Праця і відпочинок – дві складові життя людини. Людина фізично не може працювати 24 години на добу. Їй потрібен час на відновлення сил (фізичних, психологічних, розумових), затрачених у трудовому процесі. Гармонійне поєднання праці та відпочинку є необхідною передумовою для активної й результативної діяльності людини.

Права людини на відпочинок закріплені у міжнародних документах. Зокрема, у ст. 24 Загальної декларації прав людини [1], прийнятої Генеральною асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р. зазначається: кожна людина має право на відпочинок і дозвілля, зокрема право на розумне обмеження тривалості робочого дня та на оплачувану періодичну відпустку.

Право на працю та відпочинок також закріплене і в основному законодавчому документі нашої держави – Конституції України. У ст. 45 записано, «кожен, хто працює, має право на відпочинок» [2].

Кожна людина має право самостійно вибирати, як саме вона бажає відпочивати: лежачи вдома на канапі перед телевизором чи десь за межами дому. Якщо людина самостійно організовує свій відпочинок у місцях загального користування (наприклад, ліс, гори, берег річки чи сільська місцевість), такий відпочинок буде безоплатний для відпочивальника, але не безкоштовний для суспільства. Якщо відпочивальник доручить комусь організувати його відпочинок, тоді за послугу з організації відпочинку йому доведеться заплатити. Адже зусилля організаторів відпочинку не є безкоштовні як для відпочивальника, так і для суспільства.

Загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади забезпечення закріплених Конституцією України прав громадян на відпочинок задекларовані у Законі України «Про туризм» [3]. Зокрема, у ст. 5 цього закону визначено, що організаторами відпочинку в Україні можуть бути юридичні та фізичні особи. До них належать туристичні оператори, туристичні агенти, гідиперекладачі, екскурсоводи, спортивні інструктори, інші фахівці туристичного супроводу (суб'єкти підприємницької діяльності) та фізичні особи (які не є суб'єктами підприємницької діяльності).

У ст. 4 цього ж закону залежно від категорій осіб, які відпочивають, їхніх цілей, об'єктів, що використовуються або відвідуються, чи інших ознак, встановлено перелік видів туризму. Серед майже двох десятків видів туризму розрізняють: туризм екологічний (зелений) і туризм сільський.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мода існує на все, і навіть на терміни. Модним терміном нині є «сільський зелений туризм». Особливого поширення цей термін набув у засобах масової інформації [9], рекламних виданнях, громадських організаціях [15], рідше зустрічається в науковій літературі [7].

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Проблеми термінологічні є важливими не лише для наукових досліджень, але й для практичного використання, оскільки терміни повинні однозначно відображати їх понятійний зміст. Цими ж термінами послуговуються також і відпочивальники.

Дослідження й уточнення нових термінів, що утворюються і використовуються у відпочинково-туристичній царині, є логічним з огляду на розвиток галузі в цілому.

Окрім того, кінцевим практичним результатом запровадження автентичної української термінології є розроблення документів (форм) фінансово-податкової і статистичної звітності рекреаційно-туристичної галузі.

Мета дослідження. Враховуючи сучасні тенденції глобалізації, закономірною є необхідність узгодження української термінології відпочинково-туристичного спрямування з відповідною термінологією, що сьогодні використовується у світі.

Основні результати дослідження. Використання модних сьогодні термінів, таких як «сільський зелений туризм», «сільський туризм», «зелений туризм», «біотуризм», «екотуризм», легко може ввести в оману фахівців, відпочиваль-

ників і власників сільських осель, хоча відпочивальники та власники осель мало або й взагалі не переймаються змістом та відмінностями у цих термінах.

Слід зазначити, що слово «туризм» походить із французької мови (*tourisme* < *tour*, перекладається як прогулянка, поїздка) і означає подорожі, які здійснюються за певними маршрутами своєю країною або за кордоном і поєднують відпочинок з пізнавальною метою, а слово «турист» – (фр. *touriste*) людина, яка займається туризмом [12].

Останніми десятиліттями у науковій мові та в міжнародному зовнішньо-економічному просторі використовуються переважно англомовні терміни, оскільки англійська мова здебільшого є джерелом творення і посередником у поширенні більшості нових понять.

У фаховому словнику з подорожей, туризму та гостинності С. Медліка [18] наводиться таке тлумачення термінів: сільський туризм (*rural tourism*) – це короткотерміновий або довготерміновий відпочинок у сільській місцевості. Сільський туризм часто ототожнюють з терміном «фермерський туризм» (*farm tourism*), але поняття сільський туризм має набагато ширше значення. Воно охоплює такі особливості сільської місцевості, як розвинену локальну дорожню мережу, облаштовані місця для відпочинку (пікніків), народні музеї-скансени тощо.

На погляд укладача вищезгаданого словника [18], «фермерський туризм» (*farm tourism*) – це короткотерміновий або довготерміновий відпочинок на діючій фермі, що передбачає дві форми:

- проживання й обслуговування в прилеглих до ферми приміщеннях;
- проживання й самообслуговування на території фермерського господарства у котеджах, караванах (причепях, пересувних будиночках на колесах) чи кемпінгах.

На думку С. Медліка, поняття «фермерський туризм» можна розглядати як одну з форм сільського туризму, який ще називають агротуризмом (*agro-tourism*), короткотерміновим відпочинком на фермі (*farm stay tourism*) і довготерміновим відпочинком на фермі (*vacation farm tourism*). Варто зауважити, що С. Медлік не подає окремого тлумачення для терміна «зелений туризм» (*green tourism*), тому що відносить його до категорії «альтернативний туризм» (*alternative tourism*) [18]. В іншому фаховому словнику термін «зелений туризм» (*green tourism*) також відсутній [20]. Як бачимо, англомовне поняття "*green tourism*" жодного стосунку до відпочинку у сільській місцевості немає.

У німецькій мові «відпочинок у сільській місцевості» позначається загальним терміном (*Landtourismus*) або (*landlichen Tourismus*), а для позначення конкретного місця відпочинку використовується термін «відпочинок на подвір'ї селянина» (*Urlaub auf dem Bauernhof*).

Сьогодні на теренах Німеччини зустрічається багато відповідників до поняття «відпочинок у сільській місцевості», а саме: *Landurlaub, Urlaub auf dem Lande, Ferien auf dem Lande, Ferien auf dem Bauernhof* [5; 10; 11].

У багатотомному німецькому словнику братів Грімм [16] ці терміни відсутні, але існує окреме поняття – «селянське подвір'я» (*Bauernhof*). Натомість трапляється рідковживане сьогодні поняття «літня прохолода» (*Sommerfrische*), яке означає сезонне переселення з міста в сільську місцевість до свого

сільсь-кого родинного маєтку. Цей термін набув поширення у XIX ст. серед заможної знаті. Згодом цей рух поширився і на середні верстви населення. Термін «літня прохолода» походить з італійської мови (*prendere il fresco*) і означає «прохолод-жуватися, прогулюватися». Цікавим є той факт, що обидва терміни відносять-ся до літнього сезону. У сучасних словниках також зафіксовані терміни, що відносяться до літнього відпочинку, а саме: «літній відпочинок за містом» (*Sommeraufenthalt*) і «літній відпочивальник» (*Sommerfrischler*) [5; 10; 11].

У словнику братів Грім зустрічаються існуючі у вжитку наприкінці XVIII ст. терміни: *Tour*, що тлумачиться як подорожі, прогулянки, екскурсії, *Tourist* – мандрівник, подорожуючий, *Touristin* – мандрівниця, подорожуюча і *Touristik* – туризм [16].

Цікавим є тлумачення останнього терміна, що наводиться у словнику: *Touristik* – це започаткований з кінця XIX ст. вишкіл для високогірного туризму, альпінізму, зимового туризму чи екскурсій у зимовому лісі. Термін «зелений туризм» (*grune Tourismus*) у згаданому словнику також відсутній.

Як явище літній відпочинок у сільській місцевості виник у XVIII ст. і набув розвитку й популярності у XIX ст. саме в Західній Європі. З усіх європейських країн для України найбільше значення має досвід, набутий нашим близьким сусідом – Польщею [15].

Суть відпочинку у сільській місцевості полягає у взаємодії відпочивальників з сільським середовищем і місцевим населенням. Для опису цієї взаємодії у польській мові є такі сучасні терміни: «сільський туризм» (*Turystyka wiejska*) та «агротуризм» (*Agroturystyka*). Термін «сільський туризм» передбачає відпочинок передусім на невеликих підприємствах приватного сектору, а термін «агротуризм» – це різновид сільського туризму, що передбачає відпочинок у діючих селянських господарствах, які займаються рільництвом, тваринництвом тощо. Термін «зелений туризм» (*zielona turystyka*) у польській туристичній галузі не використовується [17].

У XIX ст. відпочинкова місцевість називалася «літнисько» (*Letnisko*), бо саме міщани відпочивали у сільській місцевості влітку, а власне сам відпочинок називався «відпочинок під грушкою» (*Urlop Pod Grusza* або *Wczasy Pod grusza*) [19].

До другої половини XIX ст. в українській мові не було слова «туризм» та похідного від нього «турист». Словник Б. Грінченка [14], що був орієнтований виключно на лексику, характерну для селянських верств до 70-х років позаминого століття, фіксує близькі за значенням такі слова: мандри, мандрівка, мандрівочка, мандрування, мандрувати, мандрівець, мандрівний та слова, пов'язані з відпочинком на селі: літувати, літуватися.

Літниськовий рух (відпочинок у сільській місцевості) був поширений по всьому Карпатському регіоні з кінця XIX ст. до середини XX ст. [8].

За М. Орловичем, у 1912 р. у Львівських Карпатах відпочинкові центри діяли в 22 місцевостях [6]. До розвитку дитячих літниць долучився Митрополит Андрей Шептицький [13].

Після Другої світової війни традиція літниськ почала зникати, зважаючи на політичну ситуацію в Україні. І все ж місцева інтелігенція, яка в переважній

більшості належала до городян у першому поколінні, відпустки проводила у рідному селі. Їхати відпочивати «на село до бабусі» було гарною сімейною традицією.

У сучасній українській мові слова «літнисько, літувати» не вживаються, натомість маємо штучно створений термін «сільський зелений туризм», який вповні не відображає сучасного змісту поняття. Чому «сільський туризм» в Україні став зеленим? Позеленів від горя? Чи буде в Україні «синій і жовтий туризм»? Беручи до уваги сучасні глобалізаційні процеси, зокрема дозволені в окремих європейських країнах одностатеві шлюби, туризм вочевидь буде і голубим, і рожевим.

Використовуючи категорію «сільський зелений туризм», з економічної точки зору неможливо зрозуміти, про який саме відпочинок йде мова: чи це безоплатний відпочинок у сільській місцевості, чи платний у власника оселі чи фермера. Така неунормованість і неузгодженість термінології породжує суцільну плутанину у розумінні відпочинково-туристичної діяльності як засобу отримання додаткового доходу для власників осель чи для надходження коштів від платників податків у скарбницю держави.

Висновки:

1. Туризм – це вид бізнесу і його не потрібно фарбувати у кольори.
2. Для однозначного трактування економічних вигод від цього виду діяльності необхідно розрізнити терміни, що стосуються відпочинково-туристичної діяльності за економічною ознакою. Термін «сільський туризм» вживати винятково для характеристики платного відпочинку на території власників сільських осель, які є суб'єктами підприємницької діяльності, а термін «відпочинок на сільському подвір'ї» – для характеристики безоплатного відпочинку на території власників сільських осель, які не є суб'єктами підприємницької діяльності.
3. Науково обгрунтовані й чітко сформульовані термінологічні поняття запровадити у фінансово-податкову і статистичну звітну документацію. Надавати перевагу у вживанні однозначних термінологічних понять в українській мові [4], базуючись на стандартних міжнародних відповідниках у галузі.

1. Загальна декларація прав людини: Декларація ООН, Міжнародний документ від 10.12.1948 // zakon1.rada.gov.ua.
2. Конституція України від 28.06.1996 // zakon1.rada.gov.ua.
3. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 №324/95-ВР // zakon1.rada.gov.ua.
4. Про функціонування державної мови у науковій сфері: Постанова Вищої атестаційної комісії України від 12.03.1998 // zakon1.rada.gov.ua.
5. Большой немецко-русский словарь: В 2-х т. / Сост. Е.И. Лепинг, Н.П. Страхова, Н.И. Филочева и др. – 2-е изд. – М.: Рус. яз., 1980. – Т. 2. – 656 с.
6. Бугрій І. Коростів туристичний. – Львів: Камула, 2008. – 80 с.
7. Горішевський П.А., Васильєв В.П., Зінко Ю.В. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2003. – 148 с.
8. Карпати-інфо – туристична енциклопедія // karpaty.info.
9. Кузьменко Ю. Туризм: екологический, зеленый или сельский? // ruraltourism.com.ua.
10. Мюллер В. Великий німецько-український словник – Близько 170 000 слів та словосполучень. – К.: Чумацький шлях, 2008. – 792 с.
11. Немецко-русский словарь: 22000 слов / Сост. Г.Ф. Полак, Е.Б. Линднер. – М.: Советская энциклопедия, 1936. – 680 с.

12. Новый словарь иностранных слов: 20000 слов / Укл. і передмова О.М. Сліпущко. – К.: Аконіт, 2008. – 848 с.
13. *Рощина Л.О.* Меценатська діяльність Митрополита Андрея Шептицького // Наука. Релігія. Суспільство. – 2008. – №1. – С. 178–180.
14. Словарь української мови / Упорядкував, з додатком власного матеріялу, Б. Грінченко; Зібрала редакція журналу «Кіевская Старина». – Т. 1–4. – К., 1907–1909. – 2971 с.
15. Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні // greentour.com.ua.
16. Deutsches Wörterbuch von Jacob und Wilhelm Grimm. 16 Bde. in 32 Teilbänden. Leipzig 1854–1961. Quellenverzeichnis Leipzig 1971.
17. Krajowa Siec Obszarow Wiejskich // ksow.gov.pl.
18. *Medlik, S.* (2003). Dictionary of Travel, Tourism and Hospitality. Third edition. Oxford: Butterworth-Heinemann. 273 S.
19. *Pietkiewicz S., Zmuda S.* (1973): Słownik pojęc geograficznych. Warszawa: Wiedza Powszechna. 238 s.
20. The Travel Industry Dictionary: Types of Tourism // travel-industry-dictionary.com.

Стаття надійшла до редакції 6.08.2012.

КНИЖКОВИЙ СВІТ

СУЧАСНА ЕКОНОМІЧНА ТА ЮРИДИЧНА ОСВІТА
ПРЕСТИЖНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ

Україна, 01011, м. Київ, вул. Панаса Мирного, 26
E-mail: book@nam.kiev.ua
тел./факс 288-94-98, 280-80-66

Менеджмент: Підручник / За заг. ред. д.е.н., проф. М.М. Єрмошенка. – К.: Національна академія управління, 2011. – 656 с. Ціна без доставки – 130 грн.

Авторський колектив: **М.М. Єрмошенко, С.А. Єрохін, М.П. Денисенко, О.А. Кириченко, О.І. Соскін.**

Має гриф підручника від МОН України.

У даному підручнику викладено матеріал, який дає системне уявлення щодо менеджменту. Комплекс представлених навчальних матеріалів стосується відносин управління на макро- та мікрорівні економічної системи, що дозволяє сформувати сутнісне бачення щодо менеджмент-взаємозв'язків різноманітних видів діяльності. У цілому викладений матеріал суттєво поширює теоретичні і методичні уявлення щодо менеджменту.

Підручник включає теоретичні засади менеджменту, історію його виникнення і розвитку, форми і методи документообороту при здійсненні управлінської діяльності, основи операційного менеджменту, розкриває нові тенденції у розвитку стратегічного менеджменту. Містить також менеджмент-практикум щодо основних засад управління.

Призначений для студентів вищих навчальних закладів, викладачів, аспірантів, а також всіх тих, хто цікавиться питаннями управління.